

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДЖОЛОС Сергій Вадимович

УДК 340.12:321.1/8

**ДЕРЖАВА В ЕТАТИСТСЬКОМУ ВИМІРІ:
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
***КРИЖАНОВСЬКИЙ* Анатолій Федорович**,
Міжнародний гуманітарний університет,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права,
перший проректор з навчально-організаційної
роботи

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
***ЛЕМАК* Василь Васильович**,
Ужгородський національний університет,
завідувач кафедри теорії та історії держави
і права,
декан юридичного факультету;

кандидат юридичних наук, доцент
***КРАВЧУК* Микола Володимирович**,
Тернопільський національний
економічний університет,
завідувач кафедри теорії та історії держави
і права.

Захист відбудеться 5 червня 2011 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.136.01 Міжнародного гуманітарного університету за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 33.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Міжнародного гуманітарного університету за адресою: м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 33.

Автореферат розісланий 4 травня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д.В. Кравцов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку людства суспільство має низку проблем, що пов'язані з недосконалістю політико-правової сфери. Ліберальна парадигма, особливо в умовах кризи, поширює негативістське ставлення до держави. У межах глобалізаційних трансформацій процесі посилення влади, зосередженої в руках транснаціональних корпорацій, призводять до послаблення національних держав, обмеження їхнього втручання в буття суспільства та передання ними низки своїх повноважень міжнародним організаціям та недержавним установам. Одночасно виявляються доволі суперечливі тенденції – розмивання державного суверенітету в умовах глобалізації, з одного боку, та зростання ролі держави в окремих сферах життя суспільства, з іншого. У зв'язку з ускладненням політико-правового буття на сучасному етапі розвитку людства, актуалізується комплекс проблем щодо ества, сутності сучасної держави, її цінності й перспективних форм організації, особливостей взаємодії із суспільством тощо.

Таким чином, актуальність теми дослідження зумовлена теоретичною і практичною необхідністю осягнення етатистського потенціалу держави і створення цілісної теорії сучасної етатистської держави, втілення елементів якої могло б сприяти оптимізації політико-правового буття України та забезпеченню загального благоденства.

Ідеї етатистської держави простежуються у вченнях багатьох мислителів. Ще Платон, Арістотель, Н. Макіавеллі, Ж. Боден, Т. Гоббс, Х. Вольф, Г.В.Ф. Гегель вважали державу найвищим благом людства. Сам термін «етатизм» (від фр. l'état – держава) виник лише наприкінці XIX ст. для позначення доктрини, яка вимагає максимального посилення впливу держави і розширення повноважень її органів. При цьому, слід зазначити, що етатистська ідеологія близька до ідеалів консерватизму та авторитаризму й є антиподом лібералізму та анархізму, як течій, що виступають за послаблення державної влади, звуження сфери її впливу, надмірне поширення свободи, егалітаризму, народовладдя і т.ін.

У сучасній науці проблема етатистської держави залишається недостатньо розробленою, оскільки переважна більшість сучасних досліджень апологізують лібералізм і демократію, акцентують увагу виключно на деяких негативних рисах етатистської держави, гіперболізуючи їх, та ігноруючи потенційні позитивні риси останньої, насамперед могутність, легітимність, патерналізм, здатність до реалізації масштабних проектів та реформ і т.ін.

Особливого значення дослідження етатистської держави набуває для України, де протягом останніх (щонайменше двадцяти) років має місце затяжна системна криза, якою породжено численні негативні явища і процеси: духовна й матеріальна люмпенізація населення, організована злочинність, корупція, плутократія, непослідовність зовнішньої та

внутрішньої політики, розвал системи народного господарства, поширення епідемій і т.ін. Тому дослідження держави в етатистському вимірі є важливою засадою переосмислення існуючого в Україні ладу й пошуку шляхів виходу з кризового стану та забезпечення добробуту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Спрямованість пропонованої роботи визначається програмою наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до фундаментальної теми «Традиції та новації в сучасній українській державності й правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U110044970), наукової програми Міністерства освіти і науки України «Актуальні проблеми будівництва демократичної соціальної правової держави відповідно до положень Конституції України», плану науково-дослідницької роботи кафедри теорії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія» на 2006-2010 рр. за темою «Традиції та новації у правовому житті України (теоретичний аспект)».

Мета і завдання дослідження. Метою наукового дослідження є виявлення ества держави в етатистському вимірі, сутності етатистської держави та особливостей її статички й динаміки. Реалізація поставленої мети здійснюється за допомогою розв'язання таких завдань:

окреслити теоретико-історичні основи етатистської парадигми державознавства;

обґрунтувати загальні засади взаємодії суспільства й держави як інституту, призначеного служити його інтересам;

вказати на особливості різних підходів до проблеми аксіології держави, обґрунтувати цінність останньої;

розкрити поняття, види та особливості сучасної держави;

дати визначення етатистської держави, виявити її ество та ознаки;

визначити сутність та особливості сучасної етатистської держави;

розкрити ество, особливості та основні засади оптимізації статички й динаміки сучасної етатистської держави.

Об'єктом дослідження є державність як явище суспільно-політичного буття в багатоманітності проявів її сутності.

Предметом дослідження є етатистські характеристики сучасної держави, що виступає політико-правовою формою організації цивілізованого суспільства.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є система методів і прийомів наукового пізнання. Так, діалектичний і метафізичний методи використовувалися в цій роботі для пізнання динаміки і статички природи політико-правових явищ. Історико-правовий метод використовувався при висвітленні держави крізь призму етатистських політико-правових вчень минулого й сьогодення (п.п. 1.1, 1.2). Генетичний метод мав важливу роль у загальному обґрунтуванні цінності держави як визначного інституту, що виник для забезпечення суспільних добробуту,

благоденства і правопорядку (п. 1.3). Порівняльний метод активно застосовувався для виявлення особливостей різних моделей соціально-економічної та політико-правової організації суспільства, запозичення та синтез елементів яких забезпечує створення достатньо ефективної і досконалої сучасної держави (п.п. 1.4, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Застосування системного методу дало змогу проаналізувати етатистську державу як своєрідну систему, що спроможна адекватно й ефективно діяти в умовах зовнішніх і внутрішніх змін (п. 2.2). За допомогою функціонального методу проаналізовано політико-правовий досвід існування різних моделей сучасної держави (п.п. 1.4, 3.2). Логічний метод скрізь використовувався при конструюванні концептуальних положень цієї роботи, зокрема при формулюванні й визначенні дефініцій «етатизм», «сучасна держава», «етатистська держава» (п.п. 1.1, 1.4, 2.1) тощо. Методи моделювання і прогнозування застосовувалися при розробці основних рекомендацій щодо діяльності сучасної етатистської держави та визначенні перспектив її існування (п.п. 3.1, 3.2). Юснатуралістичний підхід, якому властиве перенесення уваги з існування на сутність політико-правових явищ, їхню природу, використовувався нами при пізнанні ества таких категорій, як держава, право, суспільство, людина (п.п. 1.1, 1.2, 1.3). Цивілізаційний підхід дав змогу обґрунтувати плюралізм векторів соціально-економічного і політико-правового розвитку держави і суспільства в епоху постмодерну (п. 1.4) тощо.

Теоретичну базу дисертації склали монографічні та інші наукові дослідження з політології, теоретико-історичного блоку юридичних наук, філософії, соціології, історії. Підґрунтям роботи є праці класиків політико-правової думки – Платона, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Г.В.Ф. Гегеля та ін. Особливе значення належить працям таких дослідників, як С.С. Алексєєв, Т.А. Баширов, О.С. Бендь, Х.Н. Бехруз, Б.Я. Бляхман, Л.Ю. Бондаренко, С.К. Бостан, В.В. Бушанський, Е.У. Вайцеккер, О.М. Данилов, Т. Джадт, Є.А. Дмитрієва, В.В. Дудченко, О.В. Зайчук, В.А. Затонський, О.С. Звонарьова, А.М. Ілларіонов, Дж.М. Кейнс, О.Д. Керімов, М.І. Козюбра, М.О. Коломейцева, В.В. Колуох, В.В. Копейчиков, М.В. Кравчук, Н.М. Крестовська, А.Ф. Крижановський, Б.М. Кузик, О.Л. Кураков, В.В. Лемак, Ю.П. Лобода, С.І. Максимов, Л.С. Мамут, В.С. Нерсесянц, Ю.М. Оборотов, Н.М. Оніщенко, М.П. Орзіх, М.П. Петров, П.М. Рабінович, Р. Робертсон, І.В. Розмаїнський, І.Г. Савченко, С.П. Сисягін, О.Ф. Скакун, П. Сорокін, В.М. Співак, В.В. Сухонос, Ю.О. Тихомиров, Я. Тінберген, В.С. Філонич, Ф. Фукуяма, В.В. Хміль, Ю.Ю. Цакіров, В.С. Чиркін, В.М. Шаповал, Н.О. Шергенг, Г.Ф. Шершеневич, В.М. Щекотихін, Ю.В. Яковець та ін.

Емпірична база дослідження представлена фактологічними даними щодо буття та функціонування інституту держави в сучасному світі та в історії, матеріалами статистичного та довідкового характеру, іншими джерелами знань щодо предмета дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим цілісним і комплексним монографічним науковим дослідженням у сфері загальнотеоретичної юриспруденції, що присвячено феномену держави в етатистському вимірі, де сформульовано нові наукові положення й висновки, що виносяться на захист, зокрема:

уперше:

сформульовано поняття етатистської держави як максимальної патерналістської елітарної держави, що концентрує публічну владу, претендує на роль визначальної політичної цінності суспільства, проголошує пріоритет своїх інтересів, позиціонує себе вище волеустановленого права, активно впливає на економічну, політичну, соціальну та ін. сфери соціального буття;

визначено ознаки класичної етатистської держави, такі як максималізм, тобто прагнення здійснювати якнайширший вплив на буття суспільства; патерналізм; елітарність; концентрація публічної влади; претензії на роль визначальної цінності суспільства; пріоритет інтересів держави, що ототожнюються з інтересами суспільства; позиціонування держави вище волеустановленого права, визнання її основним чинником його формування і розвитку; активний вплив на соціальну, економічну і політичну сфери суспільного буття; велике значення певної ідеології в житті суспільства; вождизм та ін.;

окреслено особливості сучасної етатистської держави (як виду сучасної держави), які виявляються в адаптації певних корисних рис класичної етатистської держави (визнання цінності держави; пріоритет інтересів держави, тотожних інтересам суспільства; соціально-необхідний патерналізм; помірне втручання в економічну й соціальну сфери; реалізація ідеї соціальної держави; забезпечення відповідальності посадовців тощо) до умов сьогодення та відмові від тих її рис, які суперечать реаліям і потребам буття (зневажання права; нерівність; надмірна концентрація влади; гіперболізоване панування певної ідеології; вождизм тощо);

доведено принципову відповідність елементів етатизму природі політико-правового буття цивілізованого державно-організованого суспільства, адже сам факт існування держави, навіть найбільш ліберальної, є виявом етатизму;

визначено, що в умовах постмодерного плюралізму векторів розвитку сучасної держави, оптимальним шляхом її розбудови є синтез елементів етатистської (насамперед щодо діяльності сучасної держави, спрямованої на забезпечення загального благоденства) та антиетатистської (насамперед щодо забезпечення прав та інтересів людини) парадигм;

удосконалено:

поняття сучасної держави, яку пропонується розглядати в контексті сучасних її тенденцій буття суспільства, серед яких найбільш впливовими сьогодні є процеси глобалізації, демократизації та конвергенції;

систему критеріїв цінності сучасної держави, важливе місце в якій належить ефективності, легітимності та стійкості держави;

поняття етатизму, який пропонується розглядати як політико-правову теорію і практику, яким властиве визнання держави великим благом і благодійником суспільства, обстоювання державного інтересу та концентрації публічної влади державою, тяжіння до розширення меж її компетенції, широкого патерналістського втручання в найголовніші сфери буття суспільства (економічна, політична, соціальна та ін.), позиціонування держави в якості творця закону і права;

набули подальшого розвитку:

теоретико-історичні основи вчення етатизму, починаючи з античної епохи, через епоху середньовіччя, модерну добу до новітнього часу, що дає підстави розглядати їх як окрему парадигму політико-правової науки;

ідеї взаємодії держави, суспільства, людини і права, як важлива засада забезпечення загального благоденства та соціальної злагоди;

обґрунтування цінності держави, що виявляється не лише загалом як антипод анархії і хаосу, але й у ключі соціального значення держави у контексті задоволення потреб суспільства, окремих соціальних груп, людини;

обґрунтування цінності етатистських проявів сучасної держави, що виявляються в соціально-необхідному патерналізмі, реалізації ідей соціальної держави; корегуванні певних недоліків ринкової економіки; стабільності, як основи добробуту і виваженості реформ; посилення держави, що може бути корисним для оптимізації здійснення завдань і функцій держави, особливо в кризових умовах;

ідеї ефективного функціонування держави в умовах сьогодення, пов'язані насамперед з поєднанням позитивних положень етатизму та демократії, помірним патерналістським втручанням держави в економічну й соціальну сфери, корегуючим впливом держави на процеси розвитку народного господарства;

наукові знання щодо засад належної організації статичної й динаміки сучасної держави і т.ін.

Практичне значення одержаних результатів. Дослідження феномену держави в контексті етатистської парадигми політико-правової науки має важливе теоретичне і практичне значення. Матеріали пропонованого дослідження можуть бути використані у: а) науково-дослідницькій сфері – як підґрунтя подальшої розробки феномену держави в етатистському вимірі; б) політичній сфері – при формуванні концепцій розвитку держави та засад зовнішньої і внутрішньої політики; в) правотворчості – у діяльності правотворчих органів під час розробки нормативних актів, що стосуються загальних засад державного ладу й буття; г) навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників із курсів «Теорія держави і права», «Проблеми теорії держави і права», «Політологія», «Філософія права», «Історія політичних та правових

учень», та при викладанні відповідних навчальних дисциплін; д) виховній сфері – для підвищення поваги до держави у громадян України, а також при формуванні патріотичного державницького духу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи й теоретичні висновки доповідалися на засіданнях кафедри теорії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія».

Результати дослідження оприлюднювалися та обговорювалися на таких конференціях: 1) Міжнародна наукова конференція молодих науковців, аспірантів і студентів, присвячена пам'яті видатних учених-юристів П.О. Недбайла, О.В. Сурілова, В.В. Копейчикова «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави». – Одеса-Львів: ОНЮА, ЛНУ ім. І. Франка, Львівська лабораторія прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України, 21-22.XI.2008 р.; 2) Міжнародна науково-практична конференція «Четверті Прибузькі юридичні читання». – Миколаїв: Миколаївський навчальний центр ОНЮА, 28-29.XI.2008 р.; 3) Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Права людини у філософському, політологічному, соціологічному та правовому вимірах». – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 19.XII.2008 р.; 4) Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених». – Запоріжжя: ЗНУ, 27.III.2009 р.; 5) XI Всеукраїнська студентська наукова конференція «Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді «Родзинка – 2009». – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 23-24.IV.2009 р.; 6) Щорічна Міжнародна науково-практична конференція «Запорізькі правові читання». – Запоріжжя: ЗНУ, 15-16.V.2009 р.; 7) Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Розвиток держави і права в сучасних умовах: досвід, реалії, перспективи». – Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, Луганська правова фундація, «Юридичний Луганськ» – www.jurlugansk.org. – 29.V.2009 р.; 8) Наукова конференція професорсько-викладацького і аспірантського складу Одеської національної юридичної академії «Правове життя сучасної України». – Одеса: ОНЮА, 29-30.V.2009 р.; 9) Міжнародна науково-практична конференція «Держава і право: de lege praeterita, instante, future». – Миколаїв: МНЦ ОНЮА, 27-28.XI.2009 р.; 10) Міжнародна науково-практична конференція «Правова освіта та правова наука в Україні в умовах сучасних трансформаційних процесів». – Запоріжжя: ЗНУ, 24-25.XII.2009 р.; 11) Всеукраїнська науково-практична конференція «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України». – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Стина», 13.III.2010 р.; 12) XII Всеукраїнська студентська наукова конференція «Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді «Родзинка-2010». – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 21.IV.2010 р.; 13) Всеукраїнська науково-практична конференція молодих

вчених та аспірантів «Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина». – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 23.IV.2010 р.; 14) Друга Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Закарпатські правові читання». – Ужгород: Закарпатський державний університет, 29-30.IV.2010 р.; 15) Міжнародна наукова конференція професорсько-викладацького і аспірантського складу «Правове життя сучасної України». – Одеса: Одеська національна юридична академія, 21-22.V.2010 р.; 16) Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави». – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 29-30.IX.2010 р.; 17) Міжнародна науково-практична конференція «Генезис публічного права: від становлення до сучасності». – Миколаїв: МНЦ НУ «ОЮА», 26-27.XI.2010 р.; 18) Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія забезпечення сталого розвитку правової системи України». – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 21-22.XII.2010 р.

Результати теоретичного дослідження використовувалися автором при проведенні семінарських занять із курсів «Теорія держави і права» та «Проблеми теорії держави і права».

Публікації. Основні теоретичні і практичні результати цього дослідження знайшли відображення у 8 статтях, які опубліковано в наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено ВАК України, та тезах 17 доповідей на науково-практичних конференціях.

Структуру дисертації обумовлено метою, завданнями, предметом та логікою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять 8 підрозділів та 5 пунктів, висновків, списку використаних джерел та літератури. До складу дисертації входять також 6 рисунків і 3 таблиці, які разом займають 5 сторінок. Загальний обсяг дисертації становить 233 сторінки, з яких 198 сторінок – основний текст, 35 сторінок – список використаних джерел та літератури, що містить 346 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими планами та програмами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію основних положень дисертаційного дослідження.

Розділ перший «Держава крізь призму етатистської політико-правової теорії» структуровано за чотирма підрозділами і присвячено загальним положенням етатистської парадигми вчення про державу.

У **підрозділі 1.1. «Теоретико-історичні основи етатистської парадигми державознавства»** досліджено основи державно-правового стану буття суспільства та відображення етатистських ідей у працях класиків політико-правової думки.

З'ясовано, що термін «етатизм», введений у широкий обіг Н. Дрозом (N. Droz) у 1896 р., вживається для позначення доктрини, що вимагає максимального посилення впливу держави і розширення повноважень її органів. Етатизм є системою політичних уявлень, що позитивно оцінюють ціннісну предметність держави як «блага». Цей термін може розумітися як: а) течія політико-правової думки, антипод анархізму, що розглядає державу як найвищий результат і мету суспільного розвитку; б) соціологічна доктрина, що обґрунтовує необхідність втручання держави в економічне і політичне життя суспільства; в) втручання держави в усі сфери суспільного життя шляхом їх докладної регламентації.

Виявлено, що особливе значення належить вченням Платона (ідеї докладної регламентації в ідеальній державі; одержавлення суспільного буття; повного підкорення особистості державі; державного виховання дітей тощо), Н. Макіавеллі (ідеї служіння державі – як цілі і сенсу людського буття; пріоритету державного інтересу, що полягає у самозбереженні, утвердженні та розширенні влади держави тощо), Т. Гоббса (ідеї держави-Левіафана; абсолютної і неподільної державної влади як гаранта здолання хаосу; забезпечення державою безпеки, порядку і добробуту тощо) і Г.В.Ф. Гегеля (ідеї держави як втілення «Світового Духу»; забезпечення державою справедливості й загального інтересу; еманациї добра, як властивості природи держави тощо) та ін.

Дисертантом обґрунтовано думку, що саме політико-правове буття виступає основою етатизму, оскільки держава створюється суспільством в якості головного інституту, що перебирає на себе усі найважливіші рушії впливу, принципово відрізняється від додержавного ладу, де саморегуляції суспільства належало центральне місце. Тому етатистські риси є цілком природними для будь-якої держави. Фактично, місією держави є забезпечення всезагального благоденства, для чого вона має бути досконало зорганізованою і повинна мати широкі повноваження.

У *підрозділі 1.2. «Загальні засади взаємодії держави і суспільства»* розглянуто проблему природи та співвідношення названих категорій та виявлено об'єктивно зумовлені засади їхньої взаємодії.

З'ясовано, що основний вияв державності полягає у владарюванні. Держава з'являється тоді, коли соціальне буття і людські відносини ускладнюються настільки, що вже не можуть бути врегульовані суспільством самостійно і виникає потреба в управлінні, поділі на владарюючих та підвладних.

Держава розглядається з позицій класичного підходу як єдність трьох елементів: влади, території, населення. Дисертантом обґрунтовано думку, що вона покликана служити побудові життя на началах цивілізації, впорядкуванню суспільних відносин на певній території. Тож, держава, взята абстрактно, є альтруїстичним (її «его» поділено між її складовими – народом, територією, владою) засобом забезпечення гармонії, виразником загальних інтересів, винаходом, за допомогою якого забезпечуються

інтереси людей і добробут. Тому втручання держави у буття суспільства, її претензії на роль головної суспільної цінності, основи добробуту і процвітання є виправданими, тим більше, що бездіяльність держави щодо суспільства суперечить самій логіці її утворення.

У *підрозділі 1.3. «Цінність держави»* розглянуто проблему аксіології держави і визначено критерії її цінності, зокрема: ефективність, легітимність і стійкість.

Дисертантом систематизовано існуючі в політико-правовій науці концепції аксіології держави, у результаті чого виявлено три основні підходи до проблеми цінності останньої: а) етатистський, прихильники якого вважають, що держава служить добробуту, порядку, реалізації прав людини й є визначним благом і великою цінністю; б) антиетатистський, відповідно до якого держава ототожнюється з владою, служить домінуванню інтересів владарюючих, обмеженню свободи підвладних, тож являє собою «зло», внаслідок чого її цінність ставиться під сумнів; в) соціологічний («змішаний»), згідно з яким цінність держави виявляється в її соціальному значенні для суспільства, народу, людини.

Дисертант доходить висновку, що незважаючи на той факт, що держава, взята абстрактно, є великою цінністю (оскільки цей інститут принципово призначений для забезпечення добробуту і служіння інтересам суспільства), цінність певної держави виявляється в її соціальній сутності, здатності реалізувати інтереси суспільства й особи. Виявлено, що основними критеріями цінності держави є ефективність, стійкість, легітимність. Ефективність держави залежить від якості управління і помірності втручання в суспільне буття. Стійкість держави пов'язана зі здатністю держави забезпечити стабільність як основу прогресивного розвитку. Доводиться, що найбільш стабільним є управління в тих державах, де домінуюче становище займає виконавча влада. Легітимність є свідченням цінності держави для народу, а також фактором підтримки й обмеження державної влади.

У *підрозділі 1.4. «Поняття, види та особливості сучасної держави»* розглянуто феномен сучасної держави і з'ясовано її особливості та види.

Дисертантом встановлено, що ключовим питанням при характеристиці сучасної держави є сучасність, як певний конкретно-історичний період, що характеризується низкою рис, які накладають свій відбиток на буття держави і суспільства. При цьому, в умовах постмодерну сучасною є насамперед та держава, яка тяжіє до легітимності, є офіційно визнаною, вимушена обмежити свій суверенітет для взаємодії з іншими державами – членами світового співтовариства.

Виявлено, що в умовах глобалізації актуалізуються етатистські вияви сучасної держави, що необхідні, з одного боку, для збереження національної і культурної ідентичності, державного суверенітету, зрештою, самої держави, а, з іншого, для оптимізації управління в умовах загострення глобальної економічної та екологічної кризи, скорочення запасів природних ресурсів.

Властиве глобалізації поширення західних принципів (у т.ч. ліберально-демократичної парадигми) на всі ареали людства є не завжди прийнятним (чи, принаймні, потребує помірного й обачного запровадження), враховуючи цивілізаційну й культурну специфіку різних суспільств і народів, необхідність наявності низки умов для нормального функціонування західної моделі (розвинене громадянське суспільство, високий рівень міжособистісної довіри і правової культури тощо) – це підтверджує сумний досвід системних криз у численних країнах перехідного типу і країнах, що розвиваються.

Встановлено, що епосі постмодерну властивий плюралізм векторів політико-правового й суспільно-економічного розвитку, зумовлений культурно-цивілізаційними особливостями різних народів і країн. Тому, сучасними можуть бути як етатистські, так і антиетатистські держави. При цьому, ефективності, як визначального критерію сили держави, може бути досягнуто різними шляхами.

З'ясовано, що на практиці положення ні ліберальної, ні етатистської парадигм не можуть бути повністю втілені у певній країні, адже у процесі матеріалізації будь-яка ідея зазнає змін, у т.ч. впливу ідей, протилежних втілюваній. Тож, лад у будь-якій країні є сумішшю ліберальних та етатистських елементів, змінюватися може хіба що їх пропорція.

Розділ другий «Класична і сучасна етатистська держава» структуровано за двома підрозділами і присвячено з'ясуванню поняття етатистської держави, її класичних ознак, а також особливостей сучасної етатистської держави.

У підрозділі 2.1. «Поняття та ознаки класичної етатистської держави» дисертантом сформульовано власне визначення етатистської держави, виявлено і досліджено основні її характерні ознаки, наявність яких дає змогу вважати певну етатистську державу типовою, зразковою, тобто класичною.

Дисертантом сформульовано дефініцію етатистської держави: етатистська держава – максимальна патерналістська елітарна держава, яка концентрує публічну владу, претендує на роль визначальної політичної цінності суспільства, проголошує пріоритет своїх інтересів, позиціонує себе вище волеустановленого права, активно впливає на економічну, політичну й соціальну сфери суспільного буття.

Виявлено, що сутність етатистської держави відображається у тому, що: а) державна влада в ній належить еліті (в аксіологічному чи альтиметричному розумінні); б) державна влада служить інтересам держави; в) соціальне призначення держави полягає у забезпеченні загального добробуту за допомогою соціально-необхідного патерналізму; г) основними напрямками діяльності етатистської держави є соціальний, економічний і політичний, за допомогою яких держава набуває підтримки економічно-задоволеного суспільства, забезпечується стабільність, суверенітет і незалежність держави в умовах глобалізації; г) найбільше її

еталонній формі відповідають: непарламентарна республіка чи монархія; державний режим, що включає елементи демократії і, за потреби, авторитаризму; унітарна форма політико-територіального устрою.

Дисертантом виявлено та досліджено ознаки класичної етатистської держави: а) максималізм як прагнення здійснювати якнайширший вплив на буття суспільства; б) елітарність; в) патерналізм; г) концентрація публічної влади; ґ) претензії держави на роль визначальної цінності суспільства; д) пріоритет інтересів держави, що ототожнюються з інтересами суспільства; е) позиціонування держави вище волеустановленого права, визнання її основним чинником його формування і розвитку; є) активний вплив на соціальну, економічну й політичну сфери суспільного буття; ж) гіперболізація значення ідеології; з) вождизм та ін.

У *підрозділі 2.2. «Особливості сучасної етатистської держави»* проаналізовано єство сучасної етатистської держави, осмислено її феномен та основні засади приведення у відповідність до потреб сучасного суспільства.

Обґрунтовано думку, що реалії буття вимагають зближення різних суспільно-політичних моделей. З'ясовано, що в умовах зростання густоти населення і зменшення запасів природних багатств роль держави і державного регулювання перманентно зростає. Криза лібералізму та неспроможність анархізму забезпечити належний лад у суспільстві (принаймні нині) актуалізують положення етатизму й необхідність реалізації певних його елементів у сучасній етатистській державі.

Виявлено, що спадкоємицею класичної етатистської держави є сучасна етатистська держава, яка визнається міжнародною спільнотою, тяжіє до легітимності, не має абсолютного суверенітету, не може ігнорувати сучасні демократичні процеси. Вона схильна до збереження позитивних (пріоритет інтересів держави, тотожних інтересам суспільства; претензії на роль великої суспільної цінності; патерналізм; помірне втручання в економічну і соціальну сфери; реалізація ідеї соціальної держави; належний контроль і добір владарюючих) і відходу від негативних (зневажання права; надмірна концентрація влади; нерівність, породжена корпоративною, класовою чи ін. елітарністю; підкорення суспільства; гіперболізація значення певної ідеології; вождизм) рис класичної етатистської держави.

Дисертантом обґрунтовано думку, що екстенсивність розвитку етатистських держав у минулому і, подекуди, у сучасності може стати важливою засадою його інтенсифікації в майбутньому, втілюючи один із законів діалектики – перехід кількості в якість. При цьому, вже сьогодні деякі етатистські держави лідирують за темпами росту економіки (Китай, Росія, Саудівська Аравія), обсягами інвестицій в економіку іноземних держав (Саудівська Аравія, Росія), і навіть претендують на світову гегемонію (Росія, Китай). Дослідження дають змогу стверджувати, що у багатьох країнах сучасного світу етатизм є прогресивним шляхом розвитку, важливою засадою добробуту, адже дозволяє державі зберігати контроль

за економікою і природними ресурсами, використовувати їх у загальних інтересах, забезпечувати планомірність подальшого розвитку і т.ін.

Розділ третій «Статика й динаміка сучасної етатистської держави» структуровано за двома підрозділами, що містять п'ять пунктів, і присвячено виявленню ества, особливостей та основних засад оптимізації статика й динаміки сучасної етатистської держави.

Підрозділ 3.1. «Статика сучасної етатистської держави» складається з трьох пунктів і присвячується дослідженню форми правління, форми політико-територіального устрою та механізму сучасної етатистської держави.

З'ясовано, що природі сучасної етатистської держави найбільше відповідають такі форми правління, які забезпечують належність значних повноважень правлячій силі чи голові держави, концентрацію і наступництво влади (як це має місце в Росії, Китаї, Північній Кореї, Саудівській Аравії тощо). Оптимальними формами правління для сучасної етатистської держави є президентська республіка та непарламентарна монархія, адже у них при наявності поділу влад голова держави володіє значними повноваженнями (необхідними для виконання ролі арбітра і примирення різних політичних сил), помітна тенденція до домінування в межах закону сильної виконавчої влади, що є важливою засадою стабільності управління, можливості доведення до логічного завершення реформ (що забезпечується у т.ч. доволі рідкою зміною уряду в межах строку його повноважень) і т.ін.

Сучасній етатистській державі, як патерналістській державі з високим рівнем концентрації влади, найбільше відповідає унітарна форма політико-територіального устрою, адже вона: а) сприяє централізації і концентрації влади й ресурсів; б) є зручною і спрощує систему управління; в) дає змогу державі повніше здійснювати позитивний вплив на буття суспільства; г) зменшує можливість підриву державної цілісності владами окремих регіонів; г) сприяє кращому підпорядкуванню і виконанню наказів центру (у межах закону) тощо.

Виявлено, що функціональна перенасиченість етатистської держави, зумовлена здійсненням патерналізму, може призводити до загострення негативних явищ у діяльності її механізму (бюрократизм, корупція тощо). Це, однак, не є підставою переходу до «мінімальної» держави: піклування держави про суспільство, хай і з певними недоліками, все ж, краще за її бездіяльність. Важливими засадами боротьби із зазначеними недоліками механізму етатистської держави є: а) полишення державою другорядних сфер, переведення їх з-під контролю апарату держави до відання різних підприємств, установ, організацій (у т.ч. державних); б) раціональне спрощення процедур; в) жорсткість моральних і професійних цензів для кандидатів на владні посади, організація системи підвищення морально-професійних якостей чиновництва; г) забезпечення реальної відповідальності посадовців, у т.ч. за допомогою скасування імунітетів,

введення у державі моніторингу доходів і видатків особи й системи народного контролю за діяльністю влади та ін.

Підрозділ 3.2. «Динаміка сучасної етатистської держави» складається з двох пунктів і присвячується державному режиму та функціям сучасної етатистської держави.

З'ясовано, що зміст державного режиму розкривається у взаємодії гілок влади. Дисертант констатує той факт, що традиційно виділяють тоталітарний (поділ влад відсутній), авторитарний (домінує виконавча влада) і демократичний (домінує судова або (в умовах лібералізму) законодавча влада) режими. При цьому, дослідження свідчать, що управління є найбільш стабільним в тих державах, де домінує становище (об'єктивно зумовлене найбільшими ресурсами, управлінськими можливостями, оперативністю тощо) займає виконавча влада. Встановлено, що елементи авторитаризму властиві державності як такої. Особливо вони актуалізуються в кризових умовах.

Дисертантом констатовано позитивні риси демократичного режиму (здатність запобігти деспотизму; надання можливості керівництву отримувати більш повну інформацію; гарантування широкого діапазону особистої свободи і прав людини; наділення громадян моральною відповідальністю за їхні політичні рішення та ін.), а також виявлено, що деякі позитивні риси можуть бути властиві й авторитаризму (концентрація влади і піднесення її виконавчої гілки як важлива засада забезпечення стабільності й оперативності управління; патерналістське втручання влади у буття суспільства (у т.ч. в економіку); ефективність, здатність провести реформи і забезпечити порядок, особливо у кризових чи надзвичайних умовах та ін.).

Встановлено, що державний режим сучасної етатистської держави, в ідеалі, має включати позитивні демократичні і, за потреби, авторитарні риси, зокрема щодо захисту прав людини, реальної відповідальності влади, побудови соціальної держави, патерналізму, стабільності влади, піднесення її виконавчої гілки, розширення втручання держави в економіку, управління народним господарством.

Досліджено проблему функцій сучасної етатистської держави. Встановлено, що закономірним наслідком патерналістської природи сучасної етатистської держави є її функціональна перенасиченість, що виявляється у прагненні охопити своїми функціями якомога більше сфер буття суспільства. При цьому, функціональна специфіка сучасної етатистської держави виявляється насамперед при реалізації політичної, організаторської, економічної, соціальної, правової, оборонної й антиглобалізаційних функцій. Сучасній етатистській державі властива побудова змішаної економіки, значний державний сектор народного господарства, що дає їй змогу покривати значну частину витрат, пов'язаних із реалізацією ідеалів соціальної держави, корегувати діяльність ринку, протидіяти властивим йому циклічним кризам і т.ін.

Виявлено, що в умовах конвергенції характер функціонування етатистської, соціальної, правової і демократичної держави в перспективі набуватиме все більшої схожості, коли обсяг і зміст функцій держави наблизяться до оптимального балансу.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження дисертантом зроблено такі висновки:

1. Етатизм – це політико-правова теорія і практика, яким властиве визнання держави великим благом, обстоювання державного інтересу та концентрації публічної влади державою, орієнтація на розширення меж її компетенції, широке патерналістське втручання в найголовніші сфери буття суспільства (економічна, політична, соціальна та ін.), позиціонування держави в якості творця закону і права. Етатизм є антиподом анархізму і лібералізму.

2. Соціологічний підхід до проблеми цінності держави долає крайнощі етатистського та антиетатистського підходів і вбачає цінність держави в її соціальному значенні для людини, народу, суспільства. Ефективність, стійкість і легітимність є критеріями цінності держави. Ефективність держави залежить від якості управління й помірності втручання в суспільне буття. Стійкість держави пов'язана із забезпеченням стабільності, як основи прогресивного розвитку; при цьому, домінування виконавчої влади зумовлює найвищу стабільність управління. Легітимність свідчить про цінність держави для народу та одночасно є фактором підтримки й обмеження влади.

3. Сучасна держава – це держава, яка відповідає вимогам часу. Чи не найважливішою рисою сьогодення є глобалізація як низка процесів, що утворюють єдиний світ. Тому в умовах постмодерну сучасною є насамперед та держава, яка зорієнтована на легітимність, є офіційно визнаною, вимушена обмежити свій суверенітет для взаємодії з іншими державами – членами світового співтовариства. Сучасними можуть бути як етатистські, так і антиетатистські держави. При цьому, їх ефективність, як основа сили держави, досягається різними шляхами.

Найбільш перспективним шляхом розбудови сучасної держави є синтез корисних ідей ліберально-демократичної (насамперед щодо прав людини) та етатистської (насамперед щодо діяльності держави, необхідної для забезпечення загального добробуту) парадигм.

4. Етатистська держава – це максимальна патерналістська елітарна держава, яка концентрує публічну владу, претендує на роль визначальної політичної цінності суспільства, проголошує пріоритет своїх інтересів, позиціонує себе вище волеустановленого права, активно впливає на економічну, політичну, соціальну та ін. сфери суспільного буття. Ознаками її класичної форми є: а) максималізм, як широкий вплив на буття

суспільства; б) елітарність; в) патерналізм; г) концентрація публічної влади державою; ґ) претензії держави на роль визначальної цінності суспільства; д) пріоритет інтересів держави, що ототожнюються з інтересами суспільства; е) позиціонування держави вище волеустановленого права, визнання її основним чинником його формування й розвитку; є) активний вплив на соціальну, економічну й політичну сфери суспільного буття; ж) велике значення певної ідеології в житті суспільства; з) вождизм та ін.

5. Сьогодні вияви класичних елементів етатизму помітні в багатьох країнах. Нерідко етатизм є прогресивним шляхом розвитку, важливою засадою добробуту, адже дає змогу державі зберігати контроль за економікою і природними ресурсами, використовувати їх у загальних інтересах. Екстенсивність розвитку етатистських держав у минулому і, подекуди, нині може стати важливою засадою його інтенсифікації в майбутньому.

6. Сучасна етатистська держава, орієнтована на легітимність, міжнародне визнання, відносність суверенітету, врахування демократичних процесів, схильна до збереження позитивних і відходу від негативних рис класичної етатистської держави. Процеси конвергенції сприяють все більшому зближенню елементів соціальної, етатистської, правової, демократичної держави. Очевидно, в певній футуристичній перспективі буде досягнуто оптимального балансу, і ці моделі відрізнятимуться насамперед історичною традицією та певними акцентами (рівнем патерналізму, елітарності, активності держави тощо).

7. Особливістю статки й динаміки сучасної етатистської держави є орієнтація на забезпечення реалізації основних положень етатизму (концентрація влади, патерналізм, втручання держави в буття суспільства, пріоритет її інтересів тощо), з урахуванням реалій і вимог сьогодення.

8. Природі сучасної етатистської держави найбільше відповідають ті форми правління, які забезпечують належність значних повноважень правлячій силі чи голові держави, концентрацію й наступництво влади. Нині такими є президентська республіка й непарламентарна монархія, адже в них при поділі влад голова держави володіє значними повноваженнями (необхідними для виконання ролі арбітра і примирення різних політичних сил), помітна тенденція до домінування в межах закону сильної виконавчої влади, що є важливою засадою стабільності управління, можливості доведення реформ до логічного завершення.

9. Сучасній етатистській державі, як державі, схильній до концентрації влади тощо, найбільше відповідає унітарна форма політико-територіального устрою, що є найбільш зручною, спрощує систему управління, сприяє централізації й концентрації влади й ресурсів – тому більшість етатистських держав є унітарними.

10. Значне втручанням етатистської держави в буття суспільства може зумовлювати загострення негативних явищ у діяльності її механізму (бюрократизм, корупція тощо), що, однак, не є підставою переходу до «мінімальної» держави, адже патерналізм, хай і з певними

недоліками, все ж, краще за фактичну бездіяльність держави. Важливими напрямками боротьби із зазначеними недоліками є: а) полишення державою другорядних сфер, переведення їх з-під контролю апарату держави до компетенції різних підприємств, установ, організацій (у т.ч. державних); б) раціональне спрощення процедур; в) жорсткості моральних і професійних цenzів для кандидатів на владні посади, організація системи підвищення морально-професійних якостей чиновництва; г) забезпечення реальної відповідальності посадовців, у т.ч. за допомогою скасування імунітетів, введення моніторингу доходів і видатків особи й системи народного контролю за діяльністю влади.

11. Державний режим сучасної етатистської держави має включати позитивні демократичні і, за потреби, авторитарні риси (захист прав і свобод громадян, реальну відповідальність влади, побудову соціальної держави, патерналізм, стабільність влади, піднесення її виконавчої гілки, розширення втручання держави в економіку, управління народним господарством тощо).

12. Функціональна перенасиченість, що виявляється у прагненні охопити своїми функціями якомога більше сфер буття суспільства, є закономірною рисою патерналістського ества сучасної етатистської держави. Насамперед специфіка сучасної етатистської держави виявляється при реалізації політичної, організаторської, економічної, соціальної, правової, оборонної й антиглобалізаційних функцій. Сучасній етатистській державі властива побудова змішаної економіки, значний державний сектор народного господарства, що дає їй змогу за рахунок власних доходів покривати частину витрат, пов'язаних з реалізацією ідеалів соціальної держави, корегувати діяльність ринку, протидіяти властивим йому циклічним кризам. Можна передбачити, що в умовах конвергенції характер функціонування етатистської, соціальної, правової та демократичної держави в перспективі набуватиме все більшої схожості, коли обсяг і зміст функцій держави наблизяться до оптимального балансу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях

1. Джолос С.В. Етатизм як природне відображення державності / С.В. Джолос // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література, 2008. – Вип. 42. – С. 258-262.
2. Джолос С.В. Форма етатистської держави / С.В. Джолос // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література, 2009. – Вип. 47. – С. 298-305.
3. Джолос С.В. Форма державного режиму етатистської держави / С.В. Джолос // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література, 2009. – Вип. 49. – С. 364-370.

4. Джолос С.В. Поняття, ознаки та види сучасної держави / С.В. Джолос // Юридичний вісник. – 2009. – №3. – С. 4-10.
5. Джолос С.В. Форма правління етатистської держави / С.В. Джолос // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2009. – Спеціальний випуск № 3. – С. 70-77.
6. Джолос С.В. Етатистська держава як вид сучасної держави / С.В. Джолос // Право України. – 2010. – № 6. – С. 189-194.
7. Джолос С.В. Особливості сучасної етатистської держави / С.В. Джолос // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – № 934: Серія «Право». – Випуск № 8. – 2010. – С. 238-243.
8. Джолос С.В. Етатистська держава як цінність / С.В. Джолос // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць.– Одеса: Юридична література, 2010. – Вип. 53. – С. 397-402.

Інші публікації

9. Джолос С.В. Етатизм як природне відображення основ державно-правового буття / С.В. Джолос / Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави: Матеріали Міжнародної наукової конференції молодих науковців, аспірантів і студентів, присвяченої пам'яті видатних вчених-юристів П.О. Недбайла, О.В. Сурілова, В.В. Копейчикова. / За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Ю.М. Оборотова. – Одеса – Львів: Фенікс, 2008. – С. 330-333.
10. Джолос С.В. Природа людини та її соціально-правові наслідки за вченнями класиків політико-правової думки / С.В. Джолос / Сучасний вимір держави та права: Збірник наукових праць / За ред. В.І. Терентьева, О.В. Козаченка. – Миколаїв: Іліон, 2008. – 354 с. – С. 332-334.
11. Джолос С.В. Salus rei publicae suprema lex! / С.В. Джолос / Права людини у філософському, політологічному, соціологічному та правовому вимірах. Тези Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – С. 6-7.
12. Джолос С.В. Проблема переоцінки функцій сучасної сильної держави / С.В. Джолос / Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених: Тези доповідей Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27 березня 2009 р. / За заг. ред. С.М. Тимченка і Т.О. Коломієць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009 – С. 16-18.
13. Джолос С.В. Актуалізація сильної держави в умовах сьогодення / С.В. Джолос / Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді «Родзинка – 2009» / XI Всеукраїнська студентська наукова конференція. – Черкаси: Брама-Україна, 2009. – С. 18-20.
14. Джолос С.В. Поняття, ознаки і сутність етатистської держави / С.В. Джолос / Запорізькі правові читання: Тези доповідей щорічної Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 15-16 травня 2009 року: у 2-х томах / За заг. ред. С.М. Тимченка і Т.О. Коломієць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – Т.1. – С. 12-16.

15. Джолос С. Етатизм як ідейна основа державно-правового буття / С.В. Джолос / Міжнародний студентський науково-юридичний альманах «Vivat Justitia!». – Випуск ІХ. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – С. 17-21.

16. Джолос С.В. Напрями удосконалення Української держави в епоху постмодерну / С.В. Джолос / Держава і право: de lege praeterita, instante, future: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв, 27-28 листопада 2009 р. – Миколаїв: Іліон, 2009 – С. 67-69.

17. Джолос С.В. Визначальні функції етатистської держави / С.В. Джолос / Правова освіта та правова наука в Україні в умовах сучасних трансформаційних процесів: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24-25 грудня 2009 року: у 2-х томах / За заг. ред. С.М. Тимченка і Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – Т. 1. – С. 22-25.

18. Джолос С.В. Форма політико-територіального устрою етатистської держави / С.В. Джолос / Тенденції та пріоритети реформування законодавства України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 13 березня 2010 року: у 2-х частинах. – Запоріжжя: ГО «Істина», 2010. – Ч.1. – С. 12-13.

19. Джолос С.В. Етатистська модель держави в умовах глобалізації / С.В. Джолос / Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді «Родзинка-2010» / XII Всеукраїнська студентська наукова конференція. – Серія «Юридичні науки. Інтелектуальна власність» – Черкаси: Брама-Україна, 2010 – С. 28-30.

20. Джолос С.В. Влада як основа державності / С.В. Джолос / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів «Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина», 23 квітня 2010 р. – Івано-Франківськ: ПНУ імені Василя Стефаника, 2010. – С. 11-13.

21. Джолос С.В. Аксиологія етатистської держави / С.В. Джолос / Правове життя сучасної України: Тези доповідей Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (м. Одеса, 21-22 травня 2010 р.) / Відп. ред. д-р юрид. наук, проф. Ю.М. Оборотов // Одеська національна юридична академія. – Одеса: Фенікс, 2010. – С. 138-140.

22. Джолос С.В. Проблема відповідальності держави перед особою / С.В. Джолос / Закарпатські правові читання. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, 29-30 квітня 2010 р.: У 2-х т. / За заг. ред. Ф.Г. Вашука, П.А. Трачука. – Ужгород: ЗакДУ, 2010. – Т. 1. – С. 33-35.

23. Джолос С.В. Співвідношення і взаємодія держави, закону та права з точки зору етатистської парадигми юриспруденції / С.В. Джолос / Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави: Збірник наукових праць. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2010. – С. 21-25.

24. Джолос С.В. Проблема цінності держави в політико-правовій науці / С.В. Джолос / Генезис публічного права: від становлення до сучасності: збірник наукових праць / за ред. С.В. Ківалова, В.О. Тулякова, О.В. Козаченка. – Миколаїв: Іліон, 2010. – С. 85-87.

25. Джолос С.В. Особливості співвідношення і взаємодії інтересів держави і суспільства / С.В. Джолос / Стратегія забезпечення сталого розвитку правової системи України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 21-22 грудня 2010 р.): у 2-х частинах. – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2010. – ч. 1. – С. 12-14.

АНОТАЦІЯ

Джолос С.В. Держава в етатистському вимірі: загальнотеоретичний аспект. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2011.

Дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням феномена держави в етатистському вимірі.

Досліджено теоретико-історичні основи етатистської парадигми державознавства. Окреслено загальні засади взаємодії держави і суспільства. Досліджено проблему цінності держави. Розкрито поняття, види та особливості сучасної держави. Сформульовано поняття етатизму та етатистської держави, виявлено її ознаки. З'ясовано особливості сучасної етатистської держави. Виявлено ество та особливості статички й динаміки сучасної етатистської держави та запропоновано шляхи корекції можливих недоліків їх функціонування.

Ключові слова: етатизм, держава, цінність держави, патерналізм, сильна держава, сучасна держава, етатистська держава, статика сучасної етатистської держави, динаміка сучасної етатистської держави.

АННОТАЦИЯ

Джолос С.В. Государство в этатистском измерении: общетеоретический аспект. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Международный гуманитарный университет, Одесса, 2011.

Диссертация является первым в Украине комплексным монографическим исследованием феномена государства в этатистском измерении.

Исследованы теоретико-исторические основы этатистской парадигмы политико-правовой науки.

Этатизм определен как политико-правовая теория и практика, которым характерно признание государства благом и благодетелем общества, отстаивание государственного интереса и концентрации публичной власти государством, тяготение к расширению его компетенции, патерналистскому вмешательству в важнейшие сферы общественного бытия (экономическую, политическую, социальную и др.), позиционирование государства в качестве творца закона и права.

Этатистское государство определено как максимальное патерналистское элитарное государство, которое концентрирует публичную власть, претендует на роль определяющей политической ценности, провозглашает приоритет своих интересов, позиционирует себя выше волеустановленного права, активно влияет на экономическую, политическую и социальную сферы общественного бытия.

Исследованы проблемы ценности государства, статике и динамики современного этатистского государства.

Выявлено, что перспективным путем развития современного государства есть синтез позитивных элементов либерально-демократической и этатистской парадигм.

Ключевые слова: этатизм, государство, ценность государства, патернализм, сильное государство, современное государство, этатистское государство, статика современного этатистского государства, динамика современного этатистского государства.

SUMMARY

Dzholos S.V. State in Etatistic Sense: General Theoretic Aspect.
– Manuscript.

The thesis is for the Candidate of Law Degree in the Specialty 12.00.01 – Theory and History of State and Law; History of Political and Legal Studies. – International Humanitarian University, Odesa, 2011.

The thesis is the first Ukrainian integrated research of a state phenomenon from etatistic point of view.

Theoretical and historical grounds of etatistic paradigm in the study of state are investigated. Common principles of state and society interaction are described. The problem of state axiology is studied. The definition, types and features of modern state are determined. The features of classical and modern etatistic state are investigated. Main characteristics of statics and dynamics of modern etatistic state are discussed.

Key words: etatism, state, value of state, paternalism, powerful state, modern state, etatistic state, statics of modern etatistic state, dynamics of modern etatistic state.

Підписано до друку 30.04.2011.
Формат 60×90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавництво ПП «Фенікс»
Свідоцтво ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел.: 7777-591.